

Espeen seurakuntayhtymän ympäristöjärjestelmä

2021 – 2030

KIRKKO ESPOOSSA[†]
KYRKAN I ESBO

Espoon seurakuntayhtymän ympäristöpolitiikka

2021–2030

Tausta

Espoon seurakuntayhtymän ympäristöjärjestelmä koostuu ympäristöpolitiikasta, ympäristötyön teologisista perusteluista, pitkän aikavälin tavoitteita sisältävästä ympäristöohjelmasta, vuosittaisista tavoitteista ja niiden toteutumista kuvaavista mittareista sekä seurakuntien ympäristökasvatussuunnitelmista. Tavoitteena on ympäristösuojelun tason parantaminen.

Ympäristöpolitiikasta päättää yhteinen kirkkovaltuusto ja ympäristöohjelmasta yhteinen kirkkoneuvosto. Seurakuntaneuvostot päättävät seurakuntien ympäristökasvatussuunnitelmista. Tarkemmat toimenpiteet ympäristöpolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi yksilöidään ympäristöohjelmassa ja -kasvatussuunnitelmissa.

Ympäristöpolitiikka 2021–2030

1. Seurakuntien ja seurakuntayhtymän ympäristötyö vahvistaa espoolaisten luontosuhdetta ja kannustaa kestävään elämäntapaan. Muutosten keskellä seurakunnat pitävät yllä tulevaisuuden toivoa.
2. Seurakuntayhtymän kiinteistöt ovat hiilineutraaleja vuoteen 2030 mennessä pois lukien ne kiinteistöt, joista on päätetty luopua.
3. Vähällä käytöllä olevista tiloista luovutaan, ja tilojen yhteiskäyttöä lisätään.
4. Päätösesityksissä arvioidaan esityksen ympäristövaikutukset tilanteissa, joissa ne ovat osoitettavissa.
5. Seurakuntayhtymän metsiä hoidetaan menetelmillä, jotka ovat ekologisesti, kulttuurisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäviä. Pienistä maa- ja metsäalueista Espoon ja Kirkkonummen alueilla luovutaan maanvaihtojen tai myynnin kautta.
6. Hautausmaita ja viheralueita hoidetaan niin, että ympäristölle aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa.
7. Sijoitustoiminnassa noudatetaan vastuullisen sijoitustoiminnan periaatteita.
8. Suositetaan ilmastoystävällistä ruokaa ja minimoidaan ruokahävikkiä.
9. Ympäristöohjelman tavoitteita toteutetaan määrätietoisesti seurakuntayhtymän voimassa olevan strategian resurssilinjaukset huomioiden.

Espoon seurakuntayhtymän ympäristöohjelma

2021-2030

Espoon seurakuntayhtymän yhteinen
kirkkoneuvosto 25.10.2021

KIRKKO ESPOOSSA[†]
KYRKAN I ESBO

Ohjelman mukaiset tavoitteet:

1. Seurakuntien ympäristökasvatus hoidetaan päivitettyjen ympäristökasvatussuunnitelmien mukaisesti.
2. Rippikouluissa huomioidaan ja toteutetaan ympäristövastuuta Vihreät riparit 2019 -linjausten mukaisena.
3. Leiri- ja tapahtumasuunnittelussa huomioidaan ympäristövastuu.
4. Lisätään kasvisruoan määrää ja toteutetaan hävikkiruoan hyödyntämiseen liittyviä kokeiluja ja yhteistyöhankkeita. Kaikki yksiköt, seurakunnat ja toimipisteet vähentävät ruokahävikkiään. Hävikkiruoan jakelulle ja hyötykäytölle toteutetaan sisäinen viestintäkanava.
5. Seurakunnat rohkaisevat ja haastavat viestinnässään ja toiminnassaan jäsenensä mukaan ilmastotyöhön ja hiilineutraaliustavoitteisiin tekemällä myös yhteistyötä toisten seurakuntien, kaupunkien, järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa.

Mittari	Tavoitetaso
Ympäristökasvatussuunnitelmat	Valmistuvat 2022 aikana.
Rippikoulujen ympäristövastuu (Vihreät riparit)	Rippikouluista 100 % toteutuu Vihreät riparit -linjausten mukaisena.
Leirien ja tapahtumien ympäristövastuu	Ympäristövastuun tarkistuslista on käytössä leirityötä tekeville vuoden 2023 loppuun mennessä. Ympäristövastuun tarkistuslistan tarpeellisuutta tapahtumatyötä tekeville arvioidaan ympäristöohjelman toteutumisen kokonaistarkastelun yhteydessä noin ohjelman puolivälissä.
Ruokahävikin/hävikkiruoan (ylijäänyt, syömäkelpoinen ruoka) määrä ja ruokajätteen (syömäkelvoton ruoka) määrä	Mitataan vuoden 2024 aikana syntyneen ruokahävikin määrä ja puolitetaan se vuoteen 2030 mennessä.
Raportointi yhteisesti vietetyistä teemapäivistä ja tapahtumista	Kaikki seurakunnat suunnittelevat yhdessä vähintään kolme ilmastoteemaista tapahtumaa tai liittyvät valtakunnalliseen tai paikalliseen tapahtumaan / vuosi.
Leirikeskusten ja -kuljetusten kilpailutuksissa käytettävät valintakriteerit, niiden toteutuminen ja käytön valvonta	Valintakriteerit on luotu, ja niitä käytetään 100 % vuoden 2022 jälkeen. Kriteeristöä ei sovelleta erityisleireihin.
Vastuutahot	
Operatiivinen	kirkkoherrat, seurakuntien ympäristövastaavat, rippikouluvastaavat, kiinteistöpalvelut/leirikeskukset, ulkopuolisten leirikeskusten varauksista vastaava, ympäristötyöryhmä
Linjaukset, kilpailutukset ja hankinnat	seurakuntaneuvostot, YKN, YKV

Ohjelman mukaiset tavoitteet:

1. Vuoden 2025 loppuun mennessä on tehty luopumispäätös niin monesta seurakuntayhtymän omistamasta tai seurakuntayhtymän tai seurakuntien vuokraamasta kiinteistöstä tai toimitilasta, että näiden tilojen yhteenlaskettu neliömäärä on vähintään 7.000 m². Kiinteistöistä luopumisen aikataulua kiristetään, mikäli yhteinen kirkkoneuvosto päättää tätä yhteisille kirkkovaltuustolle esittää.
2. Seurakuntayhtymän omistamien kiinteistöjen lämmitysjärjestelmissä siirrytään fossiilittomaan energiaan vuoteen 2030 mennessä. Suorasta sähkölämmityksestä luovutaan pääsääntöisesti.
3. Sähkön hankinta kilpailutetaan. Hyväksyttäviä tuotantomuotoja ovat hiilidioksidivapaat/hiilineutraalit tuotantotavat. Hiilidioksidineutraaleiksi tuotantomuodoiksi katsotaan aurinko-, tuuli-, vesi- ja ydinvoima sekä uudet tuotantomuodot.
4. Kiinteistökannan ympäristökuormituksen taso selvitetään ja määritellään vuosittaiset toimenpiteet ympäristökuormituksen vähentämiseksi.
5. Kiinteistöihin parannustoimenpiteitä tehdään pitkän aikavälin rakentamissuunnitelman, kiinteistötoimen vuosittaisten käyttötalousmäärärahojen ja investointibudjetin mahdollistamissa rajoissa.
6. Siivouksessa käytetään ympäristöystävällisiä tuotteita aina, kun se on mahdollista.

Mittari	Tavoitetaso
Luopumispäätökset kiinteistöistä ja toimitiloista	Luovutaan vähintään 7000 m ² :stä vuoden 2025 loppuun mennessä. Kiinteistöistä luopumisaikataulua kiristetään, mikäli yhteinen kirkkoneuvosto päättää tätä yhteisille kirkkovaltuustolle esittää.
Seurakuntayhtymän omistamista kiinteistöistä, joista ei aiota luopua, on laadittu kuntoarviot vuoden 2023 loppuun mennessä	Arviot on laadittu vuoden 2023 loppuun mennessä. Tavoite ei koske asuntoja, leirikeskuksia, sijoituskiinteistöjä, vuosien 2011–2012 jälkeen rakennettuja tai peruskorjattuja kiinteistöjä eikä kiinteistöjä, joista ollaan luopumassa.
Lämmitysjärjestelmien fossiilittomuus	100 % fossiilitonta energiaa vuoteen 2030 mennessä.
Sähkön, veden ja lämmön kulutus	Vuosittainen kokonaiskulutus yhtymätasolla pienenee.
Sähkön tuotantomuotojen jakauma	Käytettävä sähkö on tuotettu 100 % hiilidioksidivapailla tuotantomuodoilla vuoteen 2024 mennessä.
Jätteiden kierrätys- ja lajittelu.	Jätteiden kierrätys- ja lajittelumahdollisuuksia on parannettu, ja sekajätteen määrä on puolittunut vuoteen 2030 mennessä.
Vastuutahot	
Operatiivinen	kiinteistöjohtaja, kiinteistöpalvelut, vahtimestarit, hautaustoimen päällikkö, kirkkoherrat ja palveluyksiköiden päälliköt
Linjaukset, kilpailutukset ja hankinnat	YKN, YKV, kiinteistöjohtokunta

Ohjelman mukaiset tavoitteet:

1. Energian kulutusta ja päästöjä vähennetään pienkoneita ja ajettavaa kalustoa uusittaessa.
2. Selvitetään mahdollisuuksia siirtyä käyttämään uusiutuvaa polttoöljyä krematorion uunien lämmitysjärjestelmässä.
3. Hautausmaiden ja urnalehtojen hoidossa siirrytään luonnonmukaisiin ja biodiversiteettiä vahvistaviin menetelmiin.

Mittari	Tavoitetaso
Polttoaineiden kulutus pienenee.	Kulutus pienenee, kunnes minimitaso on saavutettu.
Sähkomoottoreiden prosentuaalinen määrä.	90 % kattavuus vuonna 2023, jos toimivia korvaavia sähkökäyttöisiä ratkaisuja on tarjolla.
Vähäpäästöisten ajoneuvojen määrä.	Määrää lisätään normaalin vaihtosyklin mukaan sitä mukaa, kun tai jos uusia soveltuvia vaihtoehtoja on tarjolla.
Hautausmaiden ja urnalehtojen hoidossa siirrytään luonnonmukaisiin ja biodiversiteettiä vahvistaviin menetelmiin.	Nurmikoiden leikkuukertoja vähennetään hautausmaiden käyttämättömillä alueilla ja hautausmaiden hoidossa olevilla hautausmaiden ulkopuolisilla alueilla. Tavoitetaso: Nurmen korren pituus on ≥ 10 cm. Kasvinsuojelussa siirrytään asteittain luonnonmukaisiin menetelmiin. Väkilannoitteista luovutaan asteittain, ja lannoittamisessa lisätään asteittain luonnonmukaisia lannoiteaineita. Tavoitetaso: Menetelmiä on vuoden 2025 loppuun mennessä otettu käyttöön 90 %:sti niillä alueilla, joilla se on mahdollista. Kuhunkin edellä mainittuun menettelytapaan siirtymisestä on tehtävä ensin erillinen hallinnollinen salliva päätös, ennen kuin uusi menettelytapa otetaan käyttöön.
Selvitys krematorion polttoaineen vaihtamisesta.	Tehty vuoden 2025 loppuun mennessä. Mikäli muutos toteutetaan, tuhkaushintoja jouduttaneen nostamaan.
Vastuutahot	
Operatiivinen	Hautaustoimi
Linjaukset	YKN, YKV

Metsät ja viheralueet

Ohjelman mukaiset tavoitteet:

1. Pienistä maa- ja metsäalueista Espoon ja Kirkkonummen alueilla luovutaan maanvaihtojen tai myynnin kautta.
2. Seurakuntayhtymän metsiä hoidetaan voimassaolevien metsänhoitosuunnitelmien mukaisesti.
3. Viheralueiden hoidon tavoitetasot määritellään.

Mittari	Tavoitetaso
Metsänhoitosuunnitelman toteuttaminen.	Suunnitelman mukainen toiminta.
Viheralueiden hoidon tavoitetasojen määrittely.	Hoitotasot on määriteltä kaikille kiinteistöille vuoden 2026 loppuun mennessä.
Vastuutahot	
Operatiivinen	kiinteistöjohtaja, hautaustoimi, kiinteistötoimi, viheralueiden hoidon osalta kirkkoherrat, ylivahtimestarit ja leirikeskusten henkilökunta
Linjaukset, kilpailutukset ja hankinnat	YKN, YKV, kiinteistöjohtokunta, seurakuntaneuvostot

Tukipalvelut ja henkilöstön osallistaminen

Ohjelman mukaiset tavoitteet:

1. Käytetään sähköistä kokousaineistojen jakelua kaikkien hallintoelinten kokouksissa.
2. Sijoitustoiminnassa noudatetaan vastuullisen sijoitustoiminnan periaatteita. Suoria sijoituksia fossiilisia polttoaineita tuottaviin yhtiöihin ei tehdä.
3. Selvitetään mahdollisuuksia hyödyntää kirkkohallituksen tai muiden ulkoisten rahoituslähteiden kautta saatavissa olevia ympäristöhankkeiden rahoitusvaihtoehtoja.
4. Hintoja ja maksuja voidaan korottaa ympäristötavoitteiden rahoittamiseksi.
5. Espoon kaupungin kanssa tehdään yhteistyötä ympäristöhankkeissa, joissa seurakuntien ja seurakuntayhtymän ja kaupungin kestävä kehitys ohjelman tavoitteet ovat samansuuntaisia ja joissa yhteistyö on käytännössä mahdollista. Yhteistyötä voidaan tehdä myös muiden toimijoiden kanssa.
6. Määritellään etätöön käytännöt sekä etäosallistumisen periaatteet ja mahdollistavat tilanteet.
7. Vähennetään liikkumista, milloin se on tarkoituksenmukaista ja työtehtävien kärsimättä mahdollista.
8. Hankinnoissa otetaan huomioon hankittavan tuotteen tai palvelun ympäristökuormitus. Yhteishankintoja suositaan tilanteissa, joissa hankinnan kohdetta käytetään koko organisaatiossa. Kierrätystä, tuotteiden ja materiaalien uusiokäyttöä suositaan, mikäli se on mahdollista.
9. Henkilöstön koulutussuunnitelmissa huomioidaan tarve ympäristöaiheiseen koulutukseen.
10. Tuetaan menettelytapoja, joiden avulla henkilökunta voi vaikuttaa ja osallistua työympäristönsä ja paikallisten ympäristötavoitteiden määrittämiseen ja toteuttamiseen.

Mittari	Tavoitetaso
Hallintoelinten sähköisesti jaettavien kokousaineistojen osuus.	Toteutuu 100 %:sti vuonna 2023.
Sijoitusten jakauma.	Vastuullisesti luokiteltujen (ESG) rahastojen määrä suhteessa koko salkkuun.
Ulkopuolisista rahoituslähteistä saatu rahoitus.	Haettu aina, kun se on tarkoituksenmukaista.
Kaupungin ja muiden toimijoiden kanssa tehdyt yhteistyöhankkeet ja niissä saavutetut tulokset.	Yhteishankkeisiin osallistutaan, mikäli ne mahdollistavat aidon win-win-tilanteen molemmille osapuolille.
Etätyökäytännöt.	Tavoitetaso ja periaatteet määritelty vuoden 2021 loppuun mennessä.
Vähäpäästöinen liikkuminen lisääntyy	Henkilökunnalle vuosittain maksettujen km-korvausten määrä (€).
Hankintojen kilpailutuksissa käytetään ympäristökriteereitä. Etsitään tapoja vähentää pienhankinnoista syntyvää ympäristökuormaa.	First Card -ostojen määrä vähenee 50 % vuoden 2025 loppuun mennessä. EU:n ulkopuolisten ostojen osuus kaikista First Card -hankinnoista 0 % vuodesta 2022 alkaen.
Ympäristökoulutukset.	Jokainen työntekijä on perehtynyt ympäristövastuun periaatteisiin oman työnsä näkökulmasta vuoden 2023 loppuun mennessä.
Henkilöstön mahdollisuus vaikuttaa.	Työyhteisöissä käsitellään ympäristöaiheita vuosittain.
Vastuutahot	
Operatiivinen	Kirkkoherrat, yksiköiden päälliköt, asianhallinta, taluspäällikkö, projektivastaavat, työalavastaavat, koko henkilökunta (hankinnat)
Linjaukset, kilpailutukset ja hankinnat	YKN, YKV, seurakuntaneuvostot, kiinteistöjohtokunta

Ohjelman mukaiset tavoitteet:

1. Käytetään laitteita ja tuotteita, joilla on Energy Star- ja TCO-sertifikaatit.
2. Käytettävien tuotteiden elinkaaria tai leasing-kausia pidennetään.
3. Toimittajilta edellytetään omaa ympäristöjärjestelmää tai kuvausta siitä, miten toiminnan vaikutukset ympäristöön on otettu huomioon. Toimittajien tulee myös sitoutua seurakuntayhtymän ympäristöohjelman tavoitteiden mukaiseen toimintaan, jos seurakuntayhtymä on itse voinut vaikuttaa kilpailutuksen kriteereihin.
4. Verkkokokousten ja -koulutusten osuutta lisätään. Seurakuntayhtymän itse toteuttamia tai tilaamia koulutuksia taltioidaan tapauskohtaisesti tapahtuman seuraamisen mahdollistamiseksi jälkikäteen.
5. Otetaan käyttöön turvatulostaminen, ja väri- ja mustavalkotulosteiden määrää vähennetään kaikissa yhtymän toimipisteissä.
6. Kaikki elektroniikkalaitteet ja -romu kierrätetään elektroniikkajätteenä.

Mittari	Tavoitetaso
Laitteiden ja tuotteiden Energy Star- ja TCO-sertifikaatit	Toteutuu 100 %:sti.
Tuotteiden elinkaari	Elinkaarta pidennetään, mikäli se on kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaista.
Toimittajien ja yhteistyökumppanien ympäristöselvitykset	100 % vuoden 2025 loppuun mennessä.
Verkkokokousten ja -koulutusten lukumäärä osuus ja taltiointi	Kokouksiin ja koulutuksiin etäosallistumisen osuutta lisätään vuosittain.
Tulosteiden määrä	Turvatulostaminen mahdollista vuoden 2025 loppuun mennessä. Tulosteiden kokonaismäärä vähenee 30 % vuoden 2023 loppuun mennessä.
Elektroniikkajätteen kierrätysosuus	Tavoitearvo: 100 % vuoden 2022 loppuun mennessä.
Vastuutahot	
Operatiivinen	tietohallintopäällikkö, yksiköiden päälliköt ja kirkkoherrat, koulutustyöryhmä, koko henkilökunta (tulosteiden määrän vähentäminen)
Linjaukset, kilpailutukset ja hankinnat	YKN, YKV

Ohjelman mukaiset tavoitteet:

1. Tuotetaan ja ylläpidetään jatkuvaa ympäristöön ja kestäväan kehitykseen liittyvää viestintää ympäristöviestinnän vuosikellon mukaisesti.
2. Laaditaan vuosittain erillinen seurakuntayhtymän ympäristötilinpäätös.
3. Viestinnän hankinnoissa käytetään ympäristömerkittyjä tuotteita.
4. Yhteistyökumppaneilta edellytetään selvitystä yrityksen, tuotteen ja palvelun ympäristövaikutuksista, ympäristöjärjestelmää tai kuvausta siitä, miten toiminnan vaikutukset ympäristöön on otettu huomioon.
5. Seurakuntalaisille tarjotaan Kirkko ja kaupungin digitaalista tilausta paperilehden sijaan.

Mittari	Tavoitetaso
Ympäristöviestintä	Vuosikello käytössä.
Ulkoisessa ja sisäisessä viestinnässä julkaistujen artikkelien ja tiedotteiden lukumäärä	Vähintään kolme ympäristöaiheista artikkelia ja kolme tiedotetta / vuosi.
Vuosittainen ympäristötilinpäätös	Tehty vuosittain, täysi kattavuus 2026.
Viestinnän hankintojen ympäristömerkit	Painotuotteet 100 % vuodesta 2021 alkaen, muut tuotteet 100 % vuonna 2022.
Yhteistyökumppanien ympäristöselvitykset	100 % vuonna 2023.
Kirkko ja kaupunki -lehden digitaalisten tilausten osuus	Vähintään 20 % digitaalisia tilauksia vuonna 2023.
Vastuutahot	
Operatiivinen	viestintäpalvelut, seurakuntien viestinnästä vastaavat, ympäristötyöryhmä, johtavat viranhaltijat ja kirkkoherrat
Linjaukset, kilpailutukset ja hankinnat	YKN, YKV, Kirkko ja kaupunki -mediaan liittyviltä osin ko. johtokunta

Ympäristöjohtamisen prosessi ja toimintamalli

Vuosittaisten ympäristötavoitteiden asettaminen

- Seurakunnat ja palveluyksiköt määrittelevät vuosittaiset ympäristötavoitteensa osana talousarvio- ja toimintasuunnitelmaprosesseja
- Tavoitteiden tulee olla yhdenmukaisia hyväksytyn ympäristöpolitiikan ja -ohjelman kanssa

Tavoitteiden toteutumisen seuranta ja ympäristötilinpäätös

- Tammi–maaliskuussa osana tilinpäätösprosessia

Sisäinen auditointi ja sertifiointi

- Suunnittelukausittain kolmen vuoden välein

Toimijat

- Seurakuntien ja palveluyksiköiden ympäristövastaavat, seurakuntien ja yksiköiden henkilöstö
- Seurakuntayhtymän ympäristötyöryhmä
- Kirkkoherrat ja palveluyksiköiden päälliköt
- Seurakuntaneuvostot ja yhteinen kirkkoneuvosto

Riskien ja poikkeamien käsittely

- Riskien tunnistaminen ja hallinta, poikkeamien käsittely ja mahdolliset korjaavat toimenpiteet toteutetaan osana operatiivisen toiminnan riskienhallintaa

Teologinen tausta

Ympäristöpolitiikka ja -ohjelma liittyvät teologialtaan kolmeen päälinjaukseen:

- 2008 julkaistuun kirkon ilmasto-ohjelmaan Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus
- 2019 julkaistun energia- ja ilmastostrategian Hiilineutraali kirkko teologisiin perusteisiin
- Luterilaisen Maailmanliiton Creation – Not for Sale -artikkelikokoelman kautta liitytään luterilaiseen ekoteologiseen ajatteluun.

Ympäristöpolitiikan ja -ohjelman ja seurakuntien ympäristökasvatussuunnitelmien kautta kuvataan

- miten Espoon seurakuntien hengellisessä elämässä näkyvät ekoteologian avaamat näkökulmat Jumalan läsnäolon pyhittämään luomakuntaan, keskellä ilmastokriisiä ja biodiversiteetin tuhoutumista
- miten Espoon seurakuntien toiminta ja käytännöt järjestetään niin, että ne tukevat pyrkimystä hiilineutraaliuteen sekä luonnon monimuotoisuuden säilymiseen
- miten solidaarisuus ilmastokriisistä ja biodiversiteetin tuhoutumisesta eniten kärsiviä kohtaan toteutuu Espoon seurakunnissa.

Teologiset perustelut ympäristöpolitiikalle, -ohjelmalle ja seurakuntien ympäristökasvatussuunnitelmille

Johdanto

Teologisen pohdinnan tarkoituksena on kristillisen uskon viitekehyksessä jäsentää ja ymmärtää ihmisen suhdetta Jumalaan, toisiin ihmisiin ja ympäröivään maailmaan. Kristillinen usko ei ole irrallaan ympäröivän maailman tapahtumista ja toiminnasta, vaan antaa näkökulman, jonka kautta tapahtumia tulkitaan ja pyritään ymmärtämään.

Tällä hetkellä ihmiskunnan edessä on kolme toisiinsa kietoutunutta kriisiä:

- 1) Ilmastokriisi: ihmisen toiminnan seurauksena ilmasto lämpenee hälyttävällä vauhdilla.
- 2) Biodiversiteetin tuhoutuminen: ihmisen toiminnan seurauksena sukupuutto uhkaa suurta osaa maapallon eläin- ja kasvilajeja.
- 3) Oikeudenmukaisuuden kriisi: ilmastokriisin vaikutukset osuvat voimakkaimmin köyhiin ja huonoimmassa asemassa oleviin ihmisiin.

Luterilaisen sosiaalietiikan ydinajatus on, että kristillinen usko ei anna mitään sellaista tietoa, mitä ei järjen avulla muutenkin olisi saavutettavissa. Usko voi kuitenkin motivoida toimimaan yhteiskunnassa. Tämä näkökulma ohjaa tutustumaan tieteelliseen tietoon ilmastokriisistä ja biodiversiteetin tuhoutumisesta sekä etsimään kristillisestä uskosta nousevia näkökulmia kriisin ratkaisemiseksi.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kaksi keskeistä ilmastokriisiin liittyvää asiakirjaa ovat vuonna 2008 julkaistu kirkon ympäristöohjelma Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus sekä vuonna 2019 julkaistu energia- ja ilmastostrategia Hiilineutraali kirkko. Energia- ja ilmastostrategia sisältää käytännöllisiä suosituksia seurakunnille ja kirkon keskushallinnolle. Ympäristöohjelma käsittelee myös teologisia ja raamatullisia perusteita. On perusteltua, että Espoon seurakuntien ympäristöpolitiikka, -ohjelma ja seurakuntien ympäristökasvatussuunnitelmat liittyvät teologialtaan ev.-lut. kirkon ympäristöohjelmaan. Kirkon ympäristöohjelman rinnalla tämän asiakirjan lähteenä on hyödynnetty esimerkiksi Luterilaisen Maailmanliiton Creation – Not For Sale -artikkelikokoelmaa. Tarkoitus on ollut liittyä erityisesti luterilaiseen ekoteologiseen ajatteluun.

Espoon seurakuntien ympäristöpolitiikan teologisissa lähtökohdissa painopiste on Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus -asiakirjan avaamissa näkökulmissa. Näiden lisäksi avataan näkökulmia ihmisen ja luomakunnan väliseen suhteeseen ja ilmasto-oikeudenmukaisuuteen, jotka toivottavasti edelleen syventävät Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus -asiakirjan teologiaa. Tarkoituksena ei siis ole ollut tehdä kattavaa katsausta ekoteologiaan.

Kiitollisuus, kunnioitus ja kohtuus

Kirkon ympäristöohjelma rakentuu kolmen lähtökohdan ympärille, joilla pyritään kuvaamaan kristityn suhdetta luontoon ja Jumalaan: kiitollisuus, kunnioitus ja kohtuus. Kiitollisuus nousee huomiosta, että Jumala antaa kaikki lahjansa luodun välityksellä. Tämän tulisi herättää ihminen kunnioittamaan ratkaisuissaan luonnon omaa tasapainoa sekä ylistämään Luojaa hänen lahjoistaan.

Ajatus siitä, että Jumala on läsnä kaikessa luodussa nousee Lutherilta, jonka ajattelua on kuvattu ”iloiseksi panenteismiksi”. Panenteismi tarkoittaa ajatusta, jonka mukaan Jumala on läsnä kaikessa luodussa. Lutherin mukaan ”Kristus on läsnä kaikissa olennoissa ja voin löytää Kristuksen kivistä, tulesta, vedestä tai jopa köydestä”. Luther vielä tarkentaa, että Jumala on läsnä ”jokaisessa olennessa, sen sisäisessä ja ulkoisessa olemuksessa, kaikilla puolilla ja läpikotaisin, yllä ja päällä sekä edessä ja takana, niin ettei mikään voi olla todellisemmin läsnä luodussa kuin Jumala kaikessa voimassaan”. Luomakunta ilmentää ja välittää Jumalan hyvyyttä ja rakkautta. Jumalan rakkauden ilmentäjänä luomakunnalla on arvo itsessään, ei vain hyödyn lähteenä ihmisille.

Toinen ympäristöohjelman lähtökohta on kunnioitus. Kunnioitus perustuu siihen, että luomakunnassa läsnä oleva Jumala tekee luodun osalliseksi pyhydestään. Luomakunnan kunnioitus ja ihmettely on vastaus luodussa havaittuun Jumalan läsnäoloon. Luonnossa oleva pyhä kutsuu ihmettelemään ja kunnioittamaan sitä, mutta voi herättää myös pelon tunteen. Kunnioitettaessa luomakuntaa annetaan kunnioitus myös Jumalalle.

Kolmas ympäristöohjelman lähtökohta on kohtuus. Kohtuudella tarkoitetaan elämäntapaa, jossa pyritään käyttämään oikein Jumalan lahjoja. Kohtuullisuuteen kuuluu vastuullisuus, joka ohjaa tekemään eettisiä valintoja ja kieltää ylikuluttamisen.

Voi ajatella, että kohtuullisuus on käytännöllinen valinta, joka nousee Jumalan läsnäolon tunnistamisesta luomakunnasta sekä sen kunnioittamisesta. Kohtuullisuuteen sisältyy myös sen tunnistaminen, että luonto ja luonnonvarat eivät ole vain ihmistä ja hyödyntämistä varten. Erilaisia luontoon vaikuttavia päätöksiä tehtäessä pitäisi pystyä tunnistamaan ja huomioimaan, millaisia vaikutuksia päätöksellä on kasvi- ja eläinkunnalle sekä tuleville sukupolville.

Ilmasto-oikeudenmukaisuus

Uuden ja Vanhan testamentin läpäisee oikeudenmukaisuuden painotus. Todellinen ja kestävä rauha voi seurata vain oikeudenmukaisuudesta. Vanhassa testamentissa köyhillä ja haavoittuvassa asemassa olevilla on erityinen asema Jumalan rakkauden ja huolenpidon kohteina. Uudessa testamentissa Kristus on oikeudenmukaisuuden täyttymys.

Ilmastokriisi vaikuttaa ihmisten elämään kaikkialla, mutta erityisesti kriisin vaikutuksista kärsivät köyhissä maissa asuvat ihmiset. Rikkailla mailla on paremmat teknologiset sekä taloudelliset valmiudet lievittää ilmastokriisin vaikutuksia yhteiskuntaan. Toisaalta köyhät maat ovat tuottaneet vain osan ilmastokriisiin johtaneista päästöistä. Ne maat, jotka kärsivät ilmastokriisistä eniten, ovat vähiten vaikuttaneet kriisin syntyyn.

Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus -asiakirjassa nostetaan esiin se, että ilmastokriisi vaikuttaa erityisesti maailman köyhimpien ihmisten elämään. Ilmastokriisi lisää köyhyyttä elinmahdollisuuksien heikentyessä ja myös ajaa ihmisiä hyödyntämään luontoa kestävämmällä tavalla. Osa ilmastokriisin vastaista toimintaa onkin se, miten varallisuuden jakaantumiseen sekä toimeentuloon liittyvät kysymykset ratkaistaan oikeudenmukaisesti.

Suomen yhteiskunnassa ilmasto-oikeudenmukaisuuden näkökulma voisi tarkoittaa esimerkiksi sen huomioimista, että toimeentulon ja liikkumisen mahdollisuudet ovat erilaiset eri puolilla maata. Tarvitaan paikallisesti sovellettuja ratkaisuja.

Toisaalta on huomattava, että ilmasto-oikeudenmukaisuuteen pyrkiminen ei tarkoita mihinkään tiettyyn oikeudenmukaisuuskäsitykseen sitoutumista. Kristittyjen ja kristillisten kirkkojen, samoin kuin luterilaisten kirkkojen piiristä löytyy erilaisia käsityksiä oikeudenmukaisuudesta. Kuitenkin, jos Raamatun painotuksesta oikeudenmukaisuuden suhteen pidetään kiinni, se edellyttää, että oikeudenmukaisuuden välttämättömänä kriteerinä on köyhien ja haavoittuvassa asemassa olevien huomioiminen. Lisäksi ilmasto-oikeudenmukaisuuteen kuuluu tulevien sukupolvien huomioiminen: päätökset, jotka johtavat tulevien sukupolvien elinmahdollisuuksien heikkenemiseen, eivät voi olla oikeudenmukaisia.

Ilmasto-oikeudenmukaisuuteen liittyvä kysymys vielä on, kenen katsotaan olevan oikeudenmukaisuuteen liittyvän harkinnan piirissä. Ilmasto-oikeudenmukaisuudesta puhuttaessa usein puhutaan erityisesti köyhien ja globaalissa etelässä asuvien ihmisten huomioimisen tärkeydestä sekä oikeudenmukaisuudesta heitä kohtaan. Luterilaisesta, Jumalan läsnäoloa kaikessa luodussa korostavasta näkökulmasta voi kuitenkin myös argumentoida, että oikeudenmukaisuuden vaatimus kattaa koko luomakunnan, ei vain ihmiskuntaa. Toisin sanoen, kasvi- ja eläinkunnalla, vesistöillä ja kaikella luomakuntaan kuuluvalla on oikeus tulla kohdelluksi oikeudenmukaisesti.

Ihmisen suhde luomakuntaan

Teologinen ajattelu ihmisen suhteesta luomakuntaan on usein heijastanut laajempaa kulttuurillista ajattelua ihmisen ja luonnon suhteesta. Teologian piirissä voidaan hahmottaa joitain perusmalleja siihen, miten suhdetta on ajan kuluessa hahmotettu.

Ihminen luomakunnan hallitsijana

Ajattelu ihmisestä luomakunnan hallitsijana syntyi valistuksen aikana ja eli voimakkaana läpi modernin ajan. Kirkkojen luontoa koskevissa kannanotoissa ajattelumalli on jossain määrin näkynyt vielä 1900-luvun loppupuolella. Hallitsijana ihmisellä on oikeus hyödyntää luomakuntaa hyväksi katsomallaan tavalla, sekä ottaa se hallintaansa teknologian keinoin. Luomakunta nähdään selkeästi erillisenä ihmisestä sekä Jumalasta, eikä luomakuntaa nähdä Jumalan läsnäolon tai pyhyiden paikkana. Hallintaan perustuvassa ajattelussa luonnolla on vain välinearvo sen mukaan, millaista hyötyä se tuottaa ihmiselle.

Ajatusta ihmisestä luomakunnan hallitsijana on käytetty oikeuttamaan luonnon hyödyntäminen kestäättömällä ja luontoa tuhoavalla tavalla. Aatehistoriallisesti voidaan sanoa, että ajattelu ihmisestä luomakunnan hallitsijana on yksi syy ympäristökriisiin.

Ihminen luomakunnan tilanhoitajana

Samoin kuin ihmistä luomakunnan hallitsijana painottavassa teologiassa, ajatus ihmisestä luomakunnan tilanhoitajana painottaa sitä, että ihminen on muuhun luomakuntaan nähden keskeisessä asemassa. Tilanhoitaja-teologia painottaa sitä, että ihmisillä on valta muokata ja vaikuttaa elämään maapallolla. Valtan vastapainona on vastuu toiminnan vaikutuksista.

Ajatus ihmisestä luomakunnan tilanhoitajana perustuu luomiskertomuksen kohtaan, jossa ihmiselle annetaan tehtävä viljellä ja varjella luontoa (1. Moos. 2:15). Tässä tehtävässä ihmisen tulisi muistaa se, että Jumalan Henki on läsnä kaikessa luomakunnassa. Oikea tapa ymmärtää tehtävä viljellä ja varjella luomakuntaa on sitä kohtaan osoitetun myötätunnon ja huolenpidon kautta. Myös Vanhan testamentin maan omistusta koskevissa säädöksissä käy selväksi, että kansalle annettu maa kuuluu Jumalalle ja israelilaiset ovat siinä ikään kuin "siirtolaisia ja muukalaisia" (3. Moos 25:23).

Tilanhoitaja-teologiaa on kuitenkin kritisoitu sen ihmiskeskeisyydestä, jolloin helposti asetetaan ihminen erilliseksi muusta luomakunnasta. Tilanhoitaja-teologia johtaa helposti arvoasetelmaan, jossa ihminen nähdään luontoa arvokkaampana. Lisäksi alkuperäiskansoja edustavat kirkot ovat kritisoineet tilanhoitajuuden yhteyttä imperialismiin. Heille tilanhoitajuus viittaa valloittajien ideologiaan, jolla on perusteltu alkuperäiskansojen oman kulttuurin tuhoamista.

Sakramentaalinen luomakunta

Luomakunnan näkeminen sakramentaalisena viittaa jo aiemmin mainittuun panenteismiin. Keskeistä sakramentalismille on tunnistaa Jumalan läsnäolo kaikessa luodussa. Koko luomakunta on Jumalasta lähtöisin. Jumalan läsnäolon näkeminen luomakunnassa kutsuu suhtautumaan luomakuntaan ihmetellen, yllättyen, uteliaisuudella ja mielenkiinnolla. Ihmisen suhdetta luomakuntaan kuvaavat siihen suhteessa eläminen, luomakunnan huolenpito ja kunnioitus.

Ihmisellä on erityinen asema luomakunnan edustajana Jumalan edessä, mutta ihminen ei kuitenkaan ole erillinen muusta luomakunnasta. Ihminen on yhtä aikaa maailman kuva sekä Jumalan kuva, jonka tehtävä on olla Jumalan ääni luomakunnalle ja luomakunnan ääni Jumalalle.

Luomakunnan sakramentaalisuuden teologia nousee ortodoksisesta teologiasta. Sen juuret ovat esi-augustinolaisessa sekä kelttiläisessä teologiassa. Sakramentaalisella teologialla on panenteismin kautta yhteys myös Lutheriin. Läntisessä modernissa teologiassa sakramentaalisen teologian varhainen edustaja on ollut Paul Tillich, joka hahmotteli sakramentaalista teologiaa 1940-luvun lopulla. Suomen ev.-lut. kirkon Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus -asiakirja edustaa selkeästi sakramentaalista ajattelua.

Sakramentaalista teologiaa on kritisoitu siitä, että se antaa heikosti välineitä puuttua epäoikeudenmukaisuuteen ja vallan väärinkäyttöön. Sakramentaalisuuden vaarana on liiaksi vertauskuviin tukeutuva terminologia, joka enemmän peittää kuin auttaa ratkaisemaan epäoikeudenmukaisuuden ongelmia.

Ihmisen profeetallinen tehtävä ja liitto Jumalan kanssa

Ihmisen profeetallista tehtävää sekä ihmisen liittoa Jumalan kanssa korostava teologian lähtökohtana on se, miten 1. Mooseksen kirjassa Jumala tekee vedenpaisumuksen jälkeen liiton ihmisen ja kaikkien elävien olentojen kanssa (1. Moos. 9:9-13). Ihmisen profeetallinen tehtävä on julistaa kääntymistä Jumalan puoleen, pois elämää tuhoavasta toiminnasta. Erityinen huomio on se, että liitto ei ole vain ihmisen ja Jumalan välinen, vaan koskee koko luomakuntaa.

Ihmisen profeetalliseen tehtävään kuuluu nostaa esiin ja taistella epäoikeudenmukaisuutta sekä tuhoavaa vallankäyttöä vastaan sen eri muodoissa. Teologiaa, joka nostaa esiin ihmisen profeetallisen tehtävän, voikin pitää täydennyksenä luomakunnan sakramentaalisuutta korostavan teologian kanssa. Näkökulmat eivät sulje toisiaan pois. Profeetallisen tehtävän korostus tasapainottaa sakramentaalisen teologian puutteita.

Ristin teologia ilmastokriisin teologiana

Ristin teologian keskeinen ajatus on, että Jumala on suurimmillaan kärsimyksen ja hädän keskellä. Kärsimystä ei kuitenkaan tarvitse nähdä vain inhimillisenä kärsimyksenä. Luterilaisesta näkökulmasta Jumala on läsnä kaikessa luomakunnassa ja siten myös tuhoutuneessa ja kärsivässä luonnossa. Jos huomio kiinnitetään vain kauniiseen ja koskemattomaan luontoon, suljetaan silmät ilmastokriisin todellisuudelta, josta ihminen on vastuussa.

Ristin teologian kautta voidaan edelleen syventää sakramentaalista teologiaa. Se kutsuu ihmettelemään luomakuntaa, mutta myös kiinnittämään huomion luomakunnan kärsimyksen.

Yhteenveto

Espoon seurakuntayhtymän ympäristöpolitiikan, -ohjelman ja seurakuntien ympäristökasvatussuunnitelmien teologisissa perusteluissa liitytään Suomen ev.-lut. kirkon Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus -asiakirjan periaatteisiin. Lisäksi on tarkasteltu ilmasto-oikeudenmukaisuutta sekä ihmisen ja luomakunnan välistä suhdetta.

Teologinen ja sosiaalieettinen tarkastelu ei useinkaan anna yksiselitteisiä vastauksia siihen, millaisia valintoja tietyssä tilanteessa esimerkiksi ympäristön suhteen pitäisi tehdä. Vaikka lähtökohdista ja arvoista olisi yhteisymmärrys, ihmiset painottavat ja tulkitsevat arvoja eri tavoin tilanteiden vaihdelta. Teologisen työskentelyn merkitys ei olekaan käytännöllisten ratkaisujen löytämisessä, vaan motivaation sekä ymmärryksen synnyttämisessä: miksi meidän seurakuntana ja osana Kristuksen kirkkoa on tärkeää kunnioittaa ja varjella luomakuntaa. Kristillisen uskon perusteisiin menevät teologian näkökulmat haastavat jokaista tutkimaan itseään kristittyinä: miten minun elämässäni, toiminnassani ja uskossani näkyy sen kunnioitus, että Jumala on läsnä luomakunnassa ja tekee luodun osaksi pyhydestään.

Ilmastokriisissä on kyse kolmesta toisiinsa kietoutuneesta kriisistä: ilmaston lämpenemisestä, biodiversiteetin tuhoutumisesta sekä näistä seuraavasta oikeudenmukaisuuden kriisistä. Näihin kriiseihin liittyen voi esittää kolme kysymystä Espoon seurakunnille:

- Miten Espoon seurakuntien hengellisessä elämässä näkyvät ekoteologian avaamat näkökulmat Jumalan läsnäolon pyhittämään luomakuntaan, keskellä ilmastokriisiä ja biodiversiteetin tuhoutumista?
- Miten Espoon seurakuntien toiminta ja käytännöt järjestetään niin, että ne tukevat pyrkimystä hiilineutraaliuteen sekä luonnon monimuotoisuuden säilymiseen?
- Miten solidaarisuus ilmastokriisistä ja biodiversiteetin tuhoutumisesta eniten kärsiviä kohtaan toteutuu Espoon seurakunnissa?

Kirjallisuus ja lähteet

Rossing, Barbara R.

2015 And God Saw that it was Good: Reflections on Theology of Creation. Teoksessa Creation – Not for Sale. Toim. Anne Burghardt. Geneve: Lutheran World Federation

Globaali arviointiraportti biodiversiteetistä ja ekosysteemipalveluista

2019 Globaali arviointiraportti biodiversiteetistä ja ekosysteemipalveluista. Yhteenveto päättäjille.

Helsinki: Suomen ympäristökeskus

www.luontopaneeli.fi/fiFI/Julkaisut_ja_materiaalit

1.3.2020

Global Warming of 1.5 C

2018 Global Warming of 1.5 C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty.

www.ipcc.ch/sr15/

1.3.2020

Hiilineutraali kirkko

2019 Hiilineutraali kirkko. Helsinki: Kirkkohallitus

Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus

2008 Kiitollisuus, kunnioitus, kohtuus. Helsinki: Kirkkohallitus

Kopp, Martin

2015 Responsible Stewards of God's Creation. Advocating for Climate Justice. Teoksessa Creation – Not for Sale. Toim. Anne Burghardt. Geneve: Lutheran World Federation

Rasmussen, Larry L.

1996 Earth Community, Earth Ethics. Geneve: World Council of Churches

Tillich, Paul

1948 The Protestant Era. Chicago: The University of Chicago Press

Agenda 2030 – YK:n kestävän kehityksen tavoitteet

Espoon seurakuntayhtymän ympäristöpolitiikka, ympäristöohjelman tavoitteet ja seurakuntien ympäristökasvatussuunnittelun tavoitteet ovat kytkettävissä globaaleihin kestävän kehityksen toimintaohjelmaan Agenda 2020 ja siihen kuuluviin 17 kestävän kehityksen tavoitteisiin. Kestävän kehityksen

tavoitteiden tarkoituksena on taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kehityksen mahdollistaminen ja turvaaminen ekologisesti ja ylisukupolisesti kestäväällä tavalla. Useat YK:n kestävän kehityksen tavoitteista toteutuvat jo osana seurakuntien arkityötä.

Poistaa köyhyyden kaikissa muodoissa kaikkialta

Poistaa nälkä, saavuttaa ruokaturva, parantaa ravitsemusta ja edistää kestävää maataloutta

Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille

Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet

Saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia

Varmistaa veden saanti ja kestävä käyttö sekä sanitaatio kaikille

Varmistaa edullinen, luotettava, kestävä ja uuden aikainen energia kaikille

Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttää ja tuottavaa työllisyyttä sekä sääällisiä työpaikkoja

Rakentaa kestävää infrastruktuuria sekä edistää kestävä teollisuutta ja innovaatioita

Vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä

Taata turvalliset ja kestävät kaupungit sekä asuin-yhdyskunnat

Varmistaa kulutus- ja tuotantotapojen kestävyys

Toimia kiireellisesti ilmastomuutosta ja sen vaikutuksia vastaan

Säilyttää meret ja merten tarjoamat luonnonvarat sekä edistää niiden kestävä käyttöä

Suojella maasekosysteemejä, palauttaa niitä ennalleen ja edistää niiden kestävä käyttöä; edistää metsien kestävä käyttöä;

taistella aavikoitumista vastaan; pysäyttää maaperän köyhtyminen ja luonnon monimuotoisuuden häviäminen

Edistää rauhanomaisia yhteiskuntia ja taata kaikille pääsy oikeuspalveluiden pariin; rakentaa tehokkaita ja vastuullisia instituutioita kaikilla tasoilla

Tukea vahvemmin kestävä kehityksen toimeenpanoa ja globaalia kumppanuutta

Seurakuntien ympäristökasvatussuunnittelu

Alla olevaa suunnitelmarunkoa voidaan soveltaa myös yhtymän viraston palveluyksiköissä.

Ympäristökasvatuksen pedagogiset ratkaisut

- Varhaiskasvatuksessa painotetaan luonnon tarkkailua ja ihmettelyä. Lapsen luontosuhteen vahvistaminen on tärkeää. Luonto on yksi keskeisistä toimintaympäristöistä kerhotoiminnassa. Kierrätystä toteutetaan sekä roskien lajitteluna että kierrätysmateriaalien käyttämisenä askarteluissa. Aikuisen esimerkki luomakunnan suojelemisesta on tärkeää.
- Nuorisotyössä keskeistä on luontosuhteen vahvistaminen ja toimiminen luontoympäristöissä. Tärkeää on pitää huoli, että nuorisotyössä työntekijöillä on riittävää osaamista luontoympäristöissä tapahtuvan toiminnan ohjaamiseen. Ekologisen elämäntavan harjoittaminen on otettava huomioon kaikessa nuorisotoiminnassa. Ympäristöahdistuksen vastavoimaksi osoitetaan nuorten toiminta (esim. kampanjat, tempaukset, kirpputorit yms.) ja nuorten omat kulutusvalinnat. Ulkopuolisuuden ehkäisyssä luontoympäristössä tapahtuvalla ja mahdollisesti eläinavusteisella toiminnalla on merkittävä rooli.
- Rippikoulutyössä toimintamallina on Vihreät riparit -konsepti. Lisäksi kaikissa rippikouluissa luonto on keskeinen toimintaympäristö. Rippikoulut järjestetään mahdollisimman ympäristöystävällisesti (esim. yhteiskuljetukset). Rippikoulussa luomiseen, luomakuntaan ja omiin kulutusvalintoihin liittyvälle pohdinnalle on hyvä mahdollisuus. Hartauselämässä ohjataan luomakunnan pyhyiden äärelle.
- Perheille luonnossa tapahtuva toiminta voi olla herättäjänä ekologisesti kestävään elämäntapaan. Seurakunnissa etsitään tapaa, joissa perhe voi toimia yhdessä. Erilaiset hävikkiruuan ja kierrätyksen ympärille kehitetyt tapahtumat ja toimintamallit myös osallistavat seurakuntalaisia aktiivisiksi toimijoiksi.
- Pyhiinvaellukset ja luontoympäristössä toteutettu hartauselämä tuovat kaikenikäisiä seurakuntalaisia yhteen. Näissä tapahtumissa on myös tärkeää kiinnittää huomiota mahdollisimman suureen esteettömyyteen.
- Aikuisten ympäristötietoisuutta vahvistetaan, tavoitteena sitoutuminen kestävään elämäntapaan. Tietoisuutta valintojen seurauksista lisätään. Viestinnässä kiinnitetään huomiota seurakuntien ympäristötyön tunnettavuuteen. Luodaan mahdollisuuksia vapaaehtoisten toimintaan luomakunnan hyväksi. Kansainvälisen vastuun näkökulmat otetaan huomioon päätöksenteossa.

Ympäristökasvatussuunnitelmien työstämisessä noudatettava prosessi: (koskee kaikkia)

- Seurakunnan ympäristökasvatussuunnitelman käsittelee ja hyväksyy seurakuntaneuvosto.
- Työalat, tiimit tai alueet (seurakunnan rakenteeseen ja toimintatapaan sopivalla tavalla) työstävät ympäristökasvatussuunnitelmaan tulevan sisällön.
- Kirkkoherra vastaa siitä, että seurakunnalla on ympäristökasvatussuunnitelma. Seurakunnan ympäristövastaava vastaa suunnitelman kokoamisesta.
- Ympäristökasvatuksen ajatellaan koskevan kaikkia seurakuntalaisia.
- Pääsääntöisesti toiminnot tapahtuvat jo olemassa olevan toiminnan kautta ja sen sisällä.
- Valmistuminen: vuoden 2022 loppuun mennessä.
- Suunnitelman sisältö tarkistetaan vähintään PTS-kausittain.

Seurakuntayhtymän ympäristökasvatukseen liittyvä yleistavoite: (koskee kaikkia)

- Ympäristökasvatuksen varsinainen päämäärä on ympäristövastuullisuus, joka perustuu kristilliseen luomiskäyttöön ja Jumalan antamaan varjelemiskäskyyn.
- Ympäristökasvatuksen tavoitteena on ylläpitää ja edistää tietoisuutta ihmisen eettisestä vastuusta suhteessa luomakuntaan. Tavoitteena on myös toteuttaa luomakunnan eheyttä suojelevia arvoja käytännössä.
- Ympäristökasvatuksessa yhdistyvät toiminta, tieto ja tunne. Nämä liittyvät usein läheisesti toisiinsa ja ovat joskus päällekkäisiä toistensa kanssa. Kokemus ympäristön suojelemisesta (toiminta) kannustaa ekologisempaan elämään (tunne). Tieto auttaa tekemään ympäristön kannalta kestäviä päätöksiä. Toiminta edistää konkreettista ympäristönsuojelua sekä synnyttää tunteen ympäristönsuojelun merkityksestä.
- Ympäristöahdistuksen keskellä seurakunnan tehtävänä on pitää yllä toivoa ja kannustaa konkreettisiin tekoihin.
- Ympäristökasvatuksen ajatellaan koskevan kaikkia seurakuntalaisia. Pääsääntöisesti toiminnot tapahtuvat jo olemassa olevan toiminnan kautta ja sen sisällä.
- Ympäristökasvatussuunnitelman tulee olla linjassa hyväksytyyn ympäristöpolitiikan ja -ohjelman kanssa.

Seurakunnan ympäristövastaava, tehtävät ja hänen varahenkilönsä:

- Vastaa ympäristökasvatussuunnitelman tekemisestä ja päivittämisestä seurakunnassa.
- Osallistuu seurakunnan vuosittaisten ympäristötavoitteiden määrittelemiseen.
- Vastaa ympäristökasvatussuunnitelman tavoitteiden toteutumisen raportoimisesta seurakunnan osalta vuosittain; tämä palvelee myös kokonaisuutta, jolloin kaikilta seurakunnilta saadaan raportti toiminnan toteutumisesta samankaltaisella tavalla.
- Ympäristövastaava ja hänen varahenkilönsä on nimetty (vastuu: kirkkoherra).
- Mikäli ympäristövastaava tai varahenkilö siirtyy toisiin tehtäviin, on huolehdittava siitä, että tehtävään nimetään uusi henkilö tilalle (vastuu: kirkkoherra).
- Voidaan nimetä myös useampi ympäristövastaava / seurakunta, jos se nähdään tarkoituksenmukaiseksi.
- On toivottavaa, että seurakuntien ympäristövastaavat ja heidän varamiehensä sekä yhtymän viraston yksiköiden ympäristövastaavat edustavat seurakuntaansa tai yksikköään yhtymän ympäristötyöryhmässä.

Seurakuntien ja palveluyksiköiden yhteiset toiminnalliset, ympäristökasvatukseen liittyvät tavoitteet: (koskee kaikkia)

- Vuosittaisten ja pitkän aikavälin ympäristötavoitteiden tulee olla linjassa hyväksytyyn ympäristöpolitiikan ja -ohjelman kanssa.
- Ympäristökasvatuksen ajatellaan koskevan kaikkia seurakuntalaisia.
- Osa tavoitteiden edellyttää sekä seurakuntien että palveluyksiköiden työpanosta (kiinteistöpalvelut, viestintä, yhteinen seurakuntatyö), jolloin myös muiden palveluyksiköiden henkilökunta osallistuu tavoitteen toteuttamiseen.

Harkinnan mukaan osallistutaan alla oleviin tai toteutetaan seuraavia:

Earth hour (osallistutaan vuosittain, koskee kaikkia)

- Toteutetaan ensisijaisesti osana normaalia toimintaa (muoto ja variaatiot voivat vaihdella mahdollisten muiden lisäohjelmien osalta seurakunnittain, mutta kaikki osallistuvat ainakin valojen sammuttamisen osalta)
- Kirkkojen valojen sammuttaminen vuodesta 2022 alkaen kaikissa Espoon kirkoissa (Tuomiokirkko, Leppävaaran kirkko, Tapiolan kirkko, Olarin kirkko, Tapiolan kirkko, Espoonlahden kirkko)
- Mahdollisuuksien mukaan tapahtumiin liittyy myös muuta ohjelmaa, esimerkiksi Earth Hour -messu, -konsertti tai -kynttiläillallinen

Reilun kaupan viikko (osallistutaan vuosittain, koskee kaikkia)

- Mahdollisuuksien mukaan myös Reilun kaupan -kahvitauko toukokuussa

Energiasäästöviikko (osallistutaan vuosittain, koskee kaikkia)

- Viikon aikana sähköisiä energiasäästövinkkejä joka päivä sekä ulkoisessa että sisäisessä viestinnässä
- Painopiste viestinnällisessä vaikuttavuudessa, tästä kytkös myös viestintäyksikön tavoitteisiin

Jumalanpalveluselämä (koskee kaikkia, toteutetaan vuosittain)

- Luomakunnan sunnuntai, kirjataan toimintasuunnitelmiin
- Jumalanpalvelukset luontoympäristöissä, kirjataan toimintasuunnitelmiin
- Pyhiinvaellukset ja pyhiinvaelluspolut

Hävikkiruoka ja sen hyödyntäminen tai hyötykäyttö (koskee kaikkia)

- Hävikkiruuan käyttäminen diakonian, vapaaehtoistyön ja keittiöiden kanssa, mahdollisesti seurakuntien välisenä yhteistyönä

Seurakuntien ympäristökasvatussuunnitelmissa on lisäksi otettava huomioon ja kirjattava seuraavat asiat:

Seurakunnan yhteiset muut toiminnalliset yleistavoitteet: (päivitetään vuosittain tai vähintään PTS-kausittain, tavoitteiden määrä voi vaihdella, ja niiden tulee olla linjassa hyväksytyyn ympäristöpolitiikan ja -ohjelman kanssa)

- (täydennetään seurakunnassa)
- (täydennetään seurakunnassa)

Työala-/tiimi-/aluekohtaiset käytännön tavoitteet:

(seurakuntakohtainen, jokaiselle työalalle, tiimille tai alueelle 1–3 käytännön vuosittaista tavoitetta)

- (täydennetään seurakunnassa)
- (täydennetään seurakunnassa)

Ympäristöohjelman tavoitteiden seurannassa käytettävät mittarit sertifiointia varten

SEURAKUNTAYHTYMÄ KOKONAISUUTENA JA SEURAKUNNITTAIN

ORGANISAATIOTA KUVAAVAT TIEDOT

Mittari Yksikkö

Henkilöstö

Kokoaikaiset hlöä

Pinta-alat

Kiinteistöjen pinta-ala m²

Rakennettu pinta-ala m²

Lämmin pinta-ala m²

Lämmin pinta-ala / seurakuntalainen m²/hlö

Lämmin pinta-ala / työntekijä m²/hlö

KULUTUSTA KUVAAVAT TIEDOT

Lämmitysenergia

Kokonaiskulutus kWh

Lämpötilanormeerattu kokonaiskulutus kWh

Lämmitysenergian kulutus / lämmitettyjen tilojen m² kWh/m²

Sähköenergia

Kokonaiskulutus kWh

Uusiutuvien osuus kWh

Sähkön kokonaiskulutus / pinta-ala kWh/m²

Energian kokonaiskulutus

Energian kokonaiskulutus yhteensä kWh

Energiatehokkuus (= kokonaisenergiankulutus lämmintä m² kohden) kWh/m²

Uusiutuvien energialähteiden osuus %

Vedenkulutus

Kokonaiskulutus m³

Kokonaiskulutus / työntekijä m³/hlö

Paperinkulutus

Kokonaiskulutus kg

Kierrätysprosentti %

Liikenne

Virkamatkakilometrit km

Virkamatkakilometrit / työntekijä km/hlö

Jätehuolto

Kokonaismäärä kg

Sekajäte kg

Paperi kg

Muovi kg

Biojäte kg

Vaarallinen jäte kg

CO₂

Kokonaispäästöt t

Kokonaispäästöt / m² lämmintä m² kohden t / m²

Hautaustoimen ympäristötavoitteiden seurannassa käytettävät mittarit sertifiointia varten

KAIKKI HAUTAUSMAAT JA HAUTAUSTOIMI YHTEENSÄ

Mittari	Yksikkö
Henkilöstö	
Kokoaikaiset	hlöä
Työntekijät (sisältää kausityövoiman)	htv
Pinta-alat (hautausmaat)	
Kokonaispinta-ala (hautausmaa-alueet)	ha
Käytössä olevat osastot	ha
Pinta-ala	ha
Hautojen lukumäärä	kpl
Reserviosastot	ha
Käytävät	ha
Tukialueet (kompostointialueet, huoltopihat, paikoitusalueet, Kellonummen metsäalueet)	ha
Kokonaispinta-ala (käytössä olevat osastot) / vainaja	m ² /hlö
Rakennettu pinta-ala (rakennukset)	
Kokonaispinta-ala, rakennukset	m ²
Kokonaispinta-ala / henkilötyövuosi	m ² /htv
KULUTUSTA KUVAAVAT TIEDOT	
Energia	
Kokonaiskulutus (sähkö)	MWh
Kokonaiskulutus (lämpö)	MWh
Kokonaiskulutus (sähkö, lämpö)	MWh
Polttoaine	
Kevyt polttoöljy	litra
Dieselöljy	litra
Bensiini	litra
Polttoaineet, kokonaisuus	litra
Uusiutuvien energialähteiden osuus	%
Energiankulutus (sähkö ja kaukolämpö) / henkilötyövuosi	MWh / htv
Vedenkulutus	
Kasteluvesi	m ³
Jätehuolto	
Sekajäte	t tai kg
Muovi	t tai kg
Biojäte	t tai kg
Maa-ainekset	t tai kg
Käyttökelvoton puujäte	t tai kg
Metalli	t tai kg
Öljyt	litra/kg
Vaarallinen jäte	kg
Muut (paperi, kartonki, lasi, ...)	kg
Hautaamiseen liittyvät materiaalit	t tai kg
Hautamuistomerkit, reunakivet, askelkivet	t/m ²
Kokonaisjättemäärä / henkilötyövuosi	kg tai t / htv
Kokonaisjättemäärä / haudattu tai tuhkattu vainaja	kg tai t / htv

Tulevaisuus käsissämme – Espoon seurakuntien ympäristötyö

Yhteinen kirkkovaltuusto 16.12.2020
Yhteinen kirkkoneuvosto 25.10.2021

KIRKKO ESPOOSSA[†]
KYRKAN I ESBO